

I det hele må der dog nok sættes spørgsmålstegn ved den megen indsats, der er ofret på udgaven. Hovedparten af brevstoffet kunne have været grundlag for en god afhandling om Vodskov; men det synes ikke at have været nødvendigt at gå vejen om ad det store apparat, der her er samlet; det vil måske endda føre til, at ingen får lyst til at skrive en Vodskov-biografi.

Vagn Dybdahl

Poul Møller: *Politik på vrangen*. (Stig Vendelkærs Forlag, 1974). 183 s.

Bogen er en gennemgang af en række problemer inden for den politiske sociologi, nærmest specielt inden for partiernes indre liv: partilederen, dennes »garde«, partidisciplinen m. m. samt forskellige taktiske spørgsmål: massemedier, bevidste indiskretioner osv. Alt dette belyses gennem den fhv. finansministers egne erfaringer; herved bliver den også i nogen grad erindringer. For at tage det sidste først. Det vil være nødvendigt for enhver, der beskæftiger sig med 50'ernes og 60'ernes politiske historie at konsultere bogen, som indeholder en række konkrete oplysninger om en række situationer og tendenser, som må tages med i analysen af forskellige forhold. Det er måske ikke overvældende meget; men det er der, og en del af det er væsentligt.

For så vidt gælder det væsentlige, nemlig behandlingen af en række elementer af det politiske livs former, da er det en inspirerende bog. Enhver historiker vil have nytte af læsningen og vil kunne hente inspiration i den.

Det må dog føjes til, at meget vil være særdeles velkendt. Hvad mere er, at det også kan være farlig læsning i den forstand, at det måske kan lede til tolkninger i en lang række tilfælde, hvor det hele ikke er nær så gennemtænkt og planlagt, som bogen efterlader indtrykket af, at det altid vil være.

Når dette er sagt, må det også siges, at bogen er farlig på to måder. Trods forfatterens velkendte omfattende historiske viden efterlader bogen indtrykket af, at de mange »ufine« metoder er noget, der særlig hører vor tid til – dette fører let til en særlig nedvurdering af de nuværende politikere. Den anden farlige omstændighed er, at det hele kører på forholdene inden for det politiske liv, skønt hovedparten af det, der siges, i virkeligheden gælder for alle typer af organiseret samvirke mellem mennesker: lærerkollegier, videnskabelige sammenslutninger, idrætsbevægelse, store erhvervsvirksomheder osv. Dette burde have været sagt ganske klart; ikke alle læsere vil erkende dette. Forfatteren må vel selv vide det, og burde bogen da ikke have været sat ind i dette noget videre perspektiv?

Vagn Dybdahl

Frode Jakobsen: *I Danmarks frihedsråd. I-II*. (Gyldendal, 1975). 237, 231 s.

I forordet til sit 2-bindsværk, »I Danmarks Frihedsraad«, karakteriserer Frode Jakobsen sin bog som »et historisk kildekrift«. Han understreger energisk, at bogen ikke er historieskrivning, hverken Frihedsraadets hi-

storie og slet ikke frihedsbevægelsens. Bogens sigte er dermed givet af Frode Jakobsen selv. Det er et kildeskrift, ikke en historisk redegørelse, dansk historieforskning skal byde velkommen ved udsendelsen af dette arbejde.

De obligate spørgsmål bliver da: Hvem er kilden, hvilke observationsmuligheder og erkendelsesevne havde beretteren, og hvor præcis og afladet for efterrationalisering er fremstillingen – 30 år efter begivenhederne.

Hvad det første angår er Frode Jakobsen næsten for beskeden i sit forord: »Jeg fortæller om, hvad jeg har oplevet selv. Det kan derfor ikke undgås, at min person kommer til at optage en urimelig stor plads. Det er vel erindringens natur«.

At Frode Jakobsens person kommer til at optage en stor plads er nok erindringens natur, men det er langt mere end det. Det er en naturlig og uomgængelig konsekvens af, at han mere end nogen anden var med til at forme og præge Frihedsrådet og dets arbejde. Han var hovedarkitekt, da Frihedsrådet skulle skabes. Han var som den eneste med i Rådets arbejde fra start til slut. Al forskning synes at fastslå, at der ikke var et eneste møde, han ikke deltog i, og at han sad i og periodevis var hovedperson i de vigtigste af Rådets underudvalg. Han førte en serie af de centrale forhandlinger og tog en stribe skelsættende initiativer. Han førte forhandlingerne med general Gørtz om modstandsbevægelsens forhold til officerne og værnene. Han ledede i Stockholm forhandlingerne med briterne om modstandsbevægelsens indplacering i forhold til de vestallierede. Han var ordfører for Rådet i den sovjetiske Stockholm-ambassade, da Døssing-missionen skulle bringes i hus og Danmarks forhold til Sovjetunio-

nen skulle søges bragt i leje. Han var med under folkestrejken i København i juli 1944 og udarbejdede Rådets »hvidbog« om forløbet. Han var med, da kontakten med politikerne blev formaliseret med skabelsen af Kontaktudvalget. Han havde kontakt med departementscheferne, var med i alle kriserne i eftersommeren og efteråret 1944, og han var den, der tog initiativet og prægede forhandlingerne, da Rådet og politikerne i vinteren 1944–45 drøftede dannelsen af et fællesprogram, en fælles befrielsesregering og en fælles henvendelse til de allierede om anerkendelse af dansk status som allieret. Han var den, der med ære, skyld eller ansvar modsatte sig et indrepolitisk efterkrigstidsprogram for modstandsbevægelsen og nedlagde det veto, der skrinlagde planerne. Han var med overalt i de store afgørelser og oftest i de små detailbeslutninger. Han var Rådets flittigste medlem og sled i ufattelig grad på fysik og psyke.

Så svaret på de første spørgsmål giver sig af sig selv. Der var i hele Frihedsrådet ikke den person, der som kilde var bedre placeret end han til at opleve, observere og vurdere. At han skriver »jeg« på næsten hver side har ikke blot at gøre med »erindringens natur«. Det har med indsatsen at gøre og kræver ingen afbigt.

Hvordan er da denne hovedkildes erkendelsesevne? Den er af høj karat! Frode Jakobsens intellekt, uddannelse og etiske holdning lænker ham til et sanddru referat af den virkelighed, han oplevede, men netop kun sådan som han oplevede den. I de to bind vil man forgæves lede efter næneværdige objektive fejl i skildringen. Man vil også lede forgæves efter væsentlige nyheder af objektiv karakter. Men lykkeligvis tvinger den samme etiske holdning Frode Jakobsen til

uskrømtet subjektivitet i vurderingen af personer og situationer. Det er som om han 30 år efter har genoplevet og nu genopfrisker sine domme og fordomme og dermed i sand forstand bringer læseren tilbage til den tids problemstillinger og naturligvis især til de problemstillinger, der netop blev hans. Nu og da bliver skildringen direkte polemisk som f. eks. i skildringen af kontroversen med Hal Koch og i skildringen af hans obstruktion mod et efterkrigstidsprogram for modstandsbevægelsen. Her som flere andre steder bryder en gammel liden-skab igennem og får nyt mæle i da-tidens tungemål. Det er måske netop herigennem, værket har sin største betydning som historisk kildekrift. Det er modstandsmanden fra 1940-45, der efter 30 års politiske virke skubber al senere tilkommende erfaring til side og tænker, føler og argumenterer i de samme baner som dengang, da debatten levede. Billederne fra besættelsesårene har været uudslukkeligt fikserede gennem de 30 år og fremtræder nu uden den retouche, man kunne have befrygtet.

Under udarbejdelsen har Frode Jakobsen ikke været i enrum med erindringer. Han har kunnet støtte sig til et betydeligt materiale og har gjort det. Først og fremmest til sine egne papirer fra dengang – i dag i rigsarkivet – samt til en bred fremstilling, han på anmelderens opfordring udarbejdede i 1955, ligeledes til og i rigsarkivet. Erindringsværkets tidsmæssige afstand fra virkeligheden er derfor for store partiers vedkommende ikke 30, men kun 10 år, hvortil kommer de mange samtidige dokumentindslag, uplettede af tidsafstanden.

Det er de færreste memoarer, der kan måle sig med dette memoireværk. Begivenhedernes vægt, kildens nær-

hed, fremstillingens oprigtighed og dens proveniens, alle disse forhold bidrager til at give værket lødighed. At det meste så kan læses og uddybes i rigsarkivets samlinger er en anden sag, der kun vedrører de få, der kommer der. I Frode Jakobsens bog kan en ny generation opnå en indføling i besættelsesårenes ofte uhåndgribelige begrebsverden og offentligheden få en samlet og let tilgængelig redegørelse for den mærkeligste regering, landet har haft. At redegørelsen er set fra Frode Jakobsens observationsposter må offentligheden tage med i købet. Disse observationsposter lå ikke i et hjørne af hegnet, men midt i krattet.

Der er især én ting, man efter læsningen kunne ønske: At Frode Jakobsen ville fortsætte, hvor han slap, dvs. at han ville fortsætte sit memoireforfatter-skab med en skildring af perioden maj 1945–november 1945. I denne periode sad Frode Jakobsen i den besynderlige og heterogene befrielsesregering, der trådte til den 5. maj 1945, ikke mindst som følge af Frode Jakobsens ihærdige mæglingsbe-stræbelser mellem de såkaldte »gamle« politikere og Frihedsrådet. Hvilke problemer mødte ikke denne regering, og hvor lidt ved vi ikke om netop denne vigtige overgangsperiode. Her kunne Frode Jakobsen måske bedre end nogen anden udarbejde endnu et kildekrift. Måske lod det sig ikke foreløbig trykke? Men det lod sig skrive! Hvad foregik der i ministerium, folketing og korridorer i det halve år? Problemer var der jo nok af. Men vi ved mindre end lidt om denne periode, hvor tingene skulle bevæge sig fra det abnorme til det normale. Og skildringen behøvede ikke at stoppe med 1945. For Frode Jakobsen blev der et politisk virke endnu i 30 år.

Også på et andet punkt kunne dansk historie ønske sig et otiumsarbejde fra Frode Jakobsens hånd: »Ringens« historie. Også her er det småt med reel viden, og Frode Jakobsen er påny hovedkilden – hvis han har tid og kræfter til endnu engang at leve sig ind i sin egen fortid.

Jørgen Hæstrup

Danish Department of Foreign Affairs until 1770. Vejledende arkivregistraturer, XVI. By Arthur G. Hassø and Erik Kroman. (Rigsarkivet, 1973). VII + 196 s.

Lokalarkiver til 1559, Gejstlige arkiver, I. Ærkestiftet og Roskilde stift. Vejledende arkivregistraturer, XVII. Ved Thelma Jexlev. (Rigsarkivet, 1973). 399 s.

O. Kyhl: *Den landmilitære centraladministrations embedsetat 1660–1763.* (Rigsarkivet, 1973). 45 s.

Privatarkiver. Statsminister Niels Neergaard (1854–1936). Foreløbige arkivregistraturer, ny serie, nr. 2. (Rigsarkivet, 1973). 92 s.

Privatarkiver. Politikerne Chresten Poulsen Berg (1829–1891). Maren Berg, f. Bertelsen (1836–1906). Politikerne Sigurd Berg (1858–1906). Politikerne Sigurd Berg (1858–1921). Do., nr. 5. (Rigsarkivet, 1973), 105 s.

Privatarkiver. Politikerne Lars Dinesen (1838–1915). Do., nr. 6. (Rigsarkivet, 1973). 36 s.

Privatarkiver. Slægten Glahn (1750–1965). Do., nr. 9. (Rigsarkivet, 1974). 96 s.

Sjællandske retsbetjentarkiver indtil 1919. Holbæk amt. Foreløbige arkivregistraturer. (Landsarkivet for Sjælland m. m., 1973). 280 s. – Sorø amt, II. Do. (Do., 1973). 195 s. – Frederiksborg amt, II. Helsingør byfoged. Do. (Do., 1974). 173 s.

Roskilde stifts kirkebøger, IV. Provstierne i Præstø amt. Sogne nr. 469–556. Foreløbige arkivregistraturer. (Landsarkivet for Sjælland m. m., 1973). VII 128 s.

Københavnske kirkebøger, I, og Københavnske kirkebøger, II. Med et tillæg omfattende diverse modtagne kirkebøger, herunder kirkebøger fra Grønland og Dansk-Vestindien. Do. (Do., 1974). XVII 261 s.

Kgl. bygningsinspektorsarkiver, afleveret til Landsarkivet for Sjælland m. m., med et tillæg omfattende enkelte slotsforvalterarkiver 1856–ca. 1956. Foreløbige arkivregistraturer. (Landsarkivet for Sjælland m. m., 1974) VIII 83 s.

Oversigt over Landsarkivets samling af kort og tegninger indtil ca. 1900. Foreløbige arkivregistraturer. (Landsarkivet for Sjælland m. m., 1973). VI 207 s.

Sjællands Landstings panteprotokoller 1632–1761: Registre fremstillet ved EDB. (Landsarkivet for Sjælland m. m., 1974). Forsk. pagin.

Godsarkiver 2. Hedekolonierne. Arkivregistraturer, 4. Ved Poul Ras-